

ФОРМУВАННЯ КЛІНІЧНОГО РІШЕННЯ ЛІКАРІВ-ІНТЕРНІВ-СТОМАТОЛОГІВ НА ЗАСАДАХ ДОКАЗОВОСТІ ЯК СУЧАСНИЙ ТРЕНД МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ

Скрипнікова Т.П., Силенко Ю.І., Хміль Т.А., Писаренко О.А., Силенко Б.Ю.

Полтавський державний медичний університет

Заняття в наукових групах сприяє добрій підготовці інтернів, які мають можливість розуміти й обговорювати первинні та вторинні джерела літератури, а також генерувати й демонструвати свої власні оригінальні дослідження. Крім того, наукові товариства можуть стати «навчальним центром», надаючи й педагогам, й інтернам можливість для відкриття, інтерпретації даних, співпраці й формулювання наукових питань. Інтерни, які беруть участь у наукових групах, краще підготовані до майбутніх досліджень і кар'єри в науці й медицині.

Ключові слова: клінічне рішення, лікарі-інтерни-стоматологи, доказова медицина, медична освіта.

The learning in research groups contribute to the good preparation of interns, who have the opportunity to understand and discuss primary and secondary sources of literature, as well as to generate and demonstrate their own original research. In addition, research societies can become a "learning center", giving both teachers and interns the opportunity to discover, interpret data, collaborate and formulate scientific questions. Interns who participate in research groups are better prepared for future research and careers in science and medicine

Key words: clinical decision making, interns-dentists, evidence based medicine, medical education.

Сучасні стандарти якісної медичної освіти базуються на необхідності використання доказово обґрунтованого підходу з метою ефективного лікування пацієнтів [1]. Майбутні лікарі-стоматологи протягом проходження інтернатури за фахом «Стоматологія» мають здобути ключові компетенції, а саме: вдосконалити вміння надавати стоматологічну допомогу хворим, засвоїти медичні знання, удосконалити міжособистісні й комунікативні навички до рівня професіоналізму й виробити навичку постійного практичного навчання й самовдосконалення. Доказова медицина та її окрема ланка – доказова стоматологія формує основу якісної медичної практики. За визначенням Американської стоматологічної асоціації (ADA), «доказова стоматологія» (evidence based dentistry - EBD) – це підхід до забезпечення здоров'я ротової порожнини, який вимагає розумної інтеграції значущих наукових доказів, що стосуються стоматологічного й загального статусу, у поєднанні з оцінкою й досвідом клініцистів, та забезпечує більш якісний процес прийняття клінічних рішень, із максимальним забезпеченням переваг для пацієнтів [2]. Наукові дослідження мають фундаментальне значення для розвитку стоматології як науки, оскільки шляхом імплементації сучасних наукових доказів можливі розробка й упровадження найбільш відповідного стоматологічного лікування, специфічного відповідно до потреб кожного пацієнта. Таким чином, якщо стоматологи мають упевнено покладатися на джерела доказової стоматології (критичні й систематичні огляди, мета-аналізи дослідницької літератури в певних галузях стоматологічної практики), то клінічної ваги, яку важко переоцінити, набуває розуміння різних елементів цих оглядів (методологія дослідження, дизайн і аналіз даних), що обумовлює їхню актуальність, обґрунтованість і надійність.

Але для практикуючого стоматолога, зацікавленого в доказовій стоматологічній практиці, систематичні огляди літератури в науково-орієнтованому форматі часто бувають незрозумілими. Тому вкрай важливо саме під час навчання в інтернатурі здобути таку компетенцію як уміння аналізувати наукову літературу, приймати клінічне рішення на основі доказової стоматології (формулювання відповідного клінічного питання, пошук найбільш відповідних доказів, оцінка доказів достовірності й корисності дослідження й застосування результатів дослідження в клінічній практиці, уміння працювати з авторитетними інформаційними стоматологічними ресурсами) [8].

Імплементація цього завдання можлива шляхом роботи з лікарями-інтернами в студентських (інтернівських) наукових групах. Характерно, що аналогічна форма роботи є і в закордонних вишах, – так звані journal clubs. У студентській (інтернівській) науковій групі заняття проводяться в групах до 8 осіб, таким чином забезпечується достатня різноманітність і відповідальність при виконанні завдань. Формат малих груп також зручніший і для керівника наукової групи через легше її адміністрування. Керівниками наукової групи стають викладачі, які пройшли тренінги з упровадження доказової медицини/стоматології.

Прийняття рішення на основі джерел доказової стоматології полягає у виконанні відповідних етапів, які власне й є компетенціями, необхідними для клініцистів.

1. Трансформування запиту з боку пацієнта або певного клінічного випадку в сформульоване клінічне запитання, на яке можна було б відповісти.

Ставити правильне запитання – це важка навичка для вивчення, адже вона фундаментальна для імплементації доказової практики. Процес майже завжди починається із запитання, з яким звернувся пацієнт, або скаргами пацієнта. "Добре побудоване" запитання має включати чотири частини, які називаються PICO й ідентифікують скарги пацієнта або популяції (P), вид втручання (I), порівняння (C) і результат(и) (O). У нагоді при структуруванні запитання стають PICO-бланки, де зазначається тип запитання (лікування або профілактика, діагностика, етіологія, прогноз захворювання), будь-які додаткові терміни або фрази, пов'язані з уже ідентифікованими P, I, C і O. Одразу ідентифікують і ключові терміни, які є альтернативними й полегшують пошук інформації [4].

2. Проведення максимально ефективного комп'ютеризованого пошуку зовнішніх доказових джерел інформації, які б сприяли відповіді на сформульоване клінічне запитання. Вимоги до такого пошуку – доступність і простота використання джерела інформації, кількість зусиль і витрат, пов'язаних із його використанням, зручність і користність джерела, точність і рівень деталізації інформації, частота його оновлення, надійність [1].

Розрізняють два типи джерел, заснованих на доказах: первинні та вторинні. Основними (первинними) джерелами інформації вважають оригінальні наукові публікації. Вторинними джерелами – синтезовані публікації

первинної літератури, як правило, на конкретні теми. Багато з цих вторинних джерел розробляються дослідницькими групами з метою генерації практично ціннісної інформації з актуальних питань стоматології.

Деякі доказові наукові джерела й інші ресурси, пов'язані з охороною здоров'я в інтернеті [4].

Стоматологічні центри/ресурси, що базуються на принципі доказовості	
Agency for Healthcare Research and Quality (AHRQ), Evidence-Based Practice Program	http://www.ahrq.gov/
American Dental Association	http://www.ada.org
Centre for Evidence-based Dentistry	http://www.cebd.org/
Centre for Evidence-Based Medicine	http://www.cebm.net/
Centres for Health Evidence	http://www.healthevidence.com/
The Cochrane Collaboration Library	http://www.ph.cochrane.org/ cochrane-library
Evidence-Based Decision Making	http://www.usc.edu/ebnet
National Center for Dental Hygiene Research	http://ifdh.org
Бази даних і періодика, що базуються на принципі доказовості	
SUM Search «мета-пошуковик» ресурсів доказової медицини	http://sumsearch.org/
Evidence-based Dentistry Journal	http://www.nature.com/ebd/index.html
Journal of Evidence-Based Dental Practice	http://www.us.elsevierhealth.com/
The Trip Database, нараховує близько 61 вебсайтів інформації високої якості	http://www.tripdatabase.com/
Netting the Evidence база даних корисних організацій і ресурсів	https://nettingtheevidence.org.uk
Бази фармакологічних препаратів	
CoreyNahman.com оновлюється щодня	www.pharmaciesreview.com/reviews/coreynahman.com.html
RxList	http://www.rxlist.com/
MEDLINEplus Health Information	http://www.nlm.nih.gov/medlineplus/druginformation.html

До вторинних джерел доказової інформації належать систематичні огляди літератури, журнали доказової медицини, клінічні настанови й протоколи [5].

Систематичні огляди літератури проводяться науковими групами, зокрема Cochrane і Bandolier. Аналіз роботи над цими джерелами інформації починається з теми або запитання, систематичного пошуку, аналізу, підбиття підсумків на основі первинної літератури. Систематичні огляди дотримуються суворих рекомендацій, які дозволяють дублювати процес.

Журнали доказової медицини є відносно новим ресурсом, розробленим спеціально для надання допомоги клініцистам (наприклад, «Journal of Evidence-Based Dental Practice» і «Evidence-based Dentistry Journal») [6]. У цих журналах публікуються стислі й доступно викладені резюме оригінальних і оглядових статей або окремих статей, відібраних із біомедичної літератури. Як правило, додається структурована анотація на 1-2 сторінки разом з експертним коментарем, що висвітлює найбільш актуальну й практичну інформацію. На жаль, доказові огляди не охоплюють багатьох тем зі стоматології. У цих випадках необхідно шукати оригінальні дослідження, найчастіше вони трапляються в наукових базах даних, таких як MEDLINE або PubMed.

Оскільки нові клінічні протоколи надання медичної допомоги в стані розробки в Україні, для прискорення впровадження принципів доказової медицини в сучасну медичну практику і врахування світового досвіду у сфері охорони здоров'я можуть адаптуватися клінічні настанови й протоколи, розроблені національними й фаховими медичними асоціаціями країн-членів ЄС, США, Канади, Австралійського союзу, викладені українською або англійською мовами після їх перевірки, редагування й затвердження в якості нових локальних клінічних протоколів [8;9]. Одна з практичних порад – перед пошуком у PubMed провести пошук клінічної настанови або інструкції на сайті ADA (Американська асоціація стоматологів).

3. Метою третього кроку в процесі прийняття клінічного рішення базуючись на наукових доказах є визначення обґрунтованості й корисності (практичної цінності) дослідження, упровадження результатів оцінки або доказів у клініці. Ураховуючи, що наукові докази є результатом добре розроблених і добре контрольованих наукових досліджень, а ієрархія доказів заснована на понятті причинно-наслідкового зв'язку й необхідності контролю упередженості, цінність таких нечисленних досліджень як рандомізовані контрольовані дослідження й рандомізовані контрольовані подвійні сліпі дослідження набагато зростає.

Для кожного типу досліджень, за Sackett et al., існує первина практична цінність для терапії або профілактики, діагностики, прогнозу [7]. З цією метою може бути виконана відповідна оцінка проведеного лікування: визначення швидкості контрольної події (CER), експериментальної швидкості подій (EER), абсолютного й відносного зниження ризику (ARR або RRR) і кількості осіб, необхідних для оцінки ефекту лікування (NNT).

Викладач може оцінити вміння аналізувати джерела доказової медицини як набутої компетентності лікарями-інтернами з використанням опитувальників (Тест Fresno [1] вимагає відкритих відповідей, опитувальник Berlin [2] – тест із множинним вибором із 15 пунктів та ін).

Таким чином, заняття в наукових групах сприяє добрій підготовці інтернів, які мають можливість опрацювати й обговорити первинні та вторинні джерела літератури, а також генерувати й демонструвати свої власні оригінальні дослідження. Крім того, наукові товариства можуть стати «навчальним центром», надаючи й педагогам, й інтернам можливість для відкриття, інтерпретації даних, співпраці й формулювання наукових питань. Інтерни, які беруть участь у наукових групах, краще підготовані до майбутніх досліджень і кар'єри в науці й медицині. Крім того, клінічні ординатори, лікарі-курсанти, беручи участь у роботі наукової групи, можуть отримати більш глибоке розуміння доказової медицини, залишаючись у курсі поточних досліджень і практичних рекомендацій.

Наукові товариства лікарів-інтернів сприяють глибшому розумінню фундаментальних наук і методології

досліджень, а також дають змогу вдосконалити навички інтернів у критичній оцінці, розв'язанні проблем у професійному спілкуванні. Упровадження такої навчальної платформи допоможе подолати розрив між ланками вищої освіти й допомогти інтернам зрозуміти й представити наукові дослідження, а також підготуватися й досягти успіху в аспірантурі й майбутній кар'єрі в науці й медицині.

Список використаної літератури

1. Al Achkar M, Davies MK. A small group learning model for evidence-based medicine.// *Adv Med Educ Pract.* – 2016. – No.7. – P.611–615.
2. Aravamudhan K., Frantsve J. American dental associations Resourced to Support Evidence Based Dentistry//*Journal of Evidence Based Dental Practice.*-2009. – No.9. – P.139-144.
3. Durr-e-Sadaf How to apply evidence-based principles in clinical dentistry// *Journal of Multidisciplinary Healthcare.* – 2019. – No.12. – P. 131–136.
4. Emma Bourke-Matas, Stephen Maloney, Megan Jepson, Kelly-Ann Bowles Evidence-based practice conversations with clinical supervisors during paramedic placements: An exploratory study of students' perceptions// *Journal of contemporary medical education.* – 2020. – Vol. 10, No. 4. – P. 123–130.
5. Ilic D, Nordin RB, Glasziou P, Tilson JK, Villanueva E. A randomised controlled trial of a blended learning education intervention for teaching evidence-based medicine// *BMC Med Educ.* – 2015. – No.15(1). – P.39.
6. Oussalah A, Fournier JP, Guéant JL, Braun M. Information-seeking behavior during residency is associated with quality of theoretical learning, academic career achievements, and evidence-based medical practice: a strobe-compliant article. *Medicine (Baltimore).* – 2015. – No.94(6). – P.535.
7. Paulsen J., Arkhar M Factors associated with practicing evidence based medicine a study of family medicine residents// *Advances in Medical Education & Practice.* – 2018. – No.9. – P.287-293.
8. Грузева Г.С., Пузанова О.Г. Тренінги фахівців первинної ланки охорони здоров'я з питань доказової профілактики: організаційні та методологічні засади // *Ліки України.* – 2015. – № 2(23). – С. 38-42.
9. Про створення та впровадження медико-технологічних документів зі стандартизації медичної допомоги в системі Міністерства охорони здоров'я України// *Наказ МОЗ України від 28.09.2012 р. № 751 (зі змінами).*

PRACTICAL SUGGESTIONS FOR TEACHING ACADEMIC WRITING TO MEDICAL APPLICANTS FOR HIGHER EDUCATION

Slipchenko L.B., Bielisiaeva O.M., Lysanets Yu.V., Efendiieva S.M., Rozhenko I.V.

Poltava State Medical University

Поширеність англійської мови змушує професіоналів у всіх сферах науки та техніки передавати результати своїх досліджень англійською мовою, щоб їх зрозуміли та визнали. Щоб цього досягти, від здобувачів вищої освіти очікується знання академічного стилю та стандартів англійської мови.

Ключові слова: здобувачі вищої освіти, навчальний процес, практичні навички, викладання, навчання письма.

The prevalence of English compels the professionals in all spheres of science and technology to render their research results in English in order to be understood and acknowledged. In order to achieve this, applicants for higher education are expected well-versed in the academic style and standards of the English language.

Key words: applicants for higher education, learning process, practical skills, teaching, writing.

The ability to use academic and professional level of English is a strategic prerequisite for the further advancement of higher medical education in Ukraine [10]. The major challenges in academic English vocabulary in terms of spelling and punctuation have already been discussed in works of several scientists [3; 4; 5; 6; 7]. The given paper focuses on practical suggestions for developing practical skills in writing and implication for learning/teaching process at Poltava State Medical University.

According to the National Curriculum for Universities (English for Specific Purposes), applicants for higher education have to be able to:

- write clear, detailed texts for variety of purposes related to personal areas (letter of application, CV, cover letter, motivation letter, references);
- take notes on points which seem to be important during practical lessons, workshops, conferences, meetings;
- draft and produce business and professional correspondence (business letters, reports, e-mails, faxes, memos);
- write summaries and abstracts, reports, conference papers, etc. with high degree of accuracy [8].

Writing is a specific skill required in many contexts throughout life. For instance, applicants for higher education can write e-mail to a friend informing what happened during the day in their personal diary. Academic writing seeks to express, not to impress; it is purposeful, economical, and audience-oriented. In many ways academic writing is easier than creative writing, yet it still requires hard work, especially from the beginners.

Not only Ukrainian applicants for higher education of abovementioned specialty experience troubles when following the main international standards [1; 2] for writing process (adopting new conventions of styles, referencing, and layout), but also teachers face some difficulties: lack of methodological handbooks and guidance, limited number of hours, interference of native rhetorical and stylistic features, diversity of terminology. A decades-long writing has been seen as only a supporting system for learning grammar and vocabulary, rather than as a skill in its own right. For many years, teaching of writing focused on the written product rather than on the writing process [1]. However, methodologists have looked again at writing as a process and put forward ways of teaching this skill which acknowledge and emphasize its importance.